

Theaterbouw

Hoe en wat voor een theatergebouw neerzetten: dat is iets wat voortdurend in mijn hoofd blijft ronddraaien. Telkens er iets gebouwd wordt, komt dat weer in me op, dan zie ik dingen gebeuren waarbij ik denk: waarom wordt er niet nagedacht over de functionaliteit van zo'n gebouw an sich. Het gaat mij daarbij vooral om de architectuur van die gebouwen die je in de binnenstad zou neerzetten. Als je zo'n repertoirevereniging zou hebben, zou je in al die steden waar je je repertoire zou willen brengen gebouwen kunnen neerzetten die dan eigendom van die vereniging zijn en waar het hele jaar door het gezamenlijke repertoire van die verschillende gezelschappen te zien zou zijn: een mélange van dingen terwijl er daarnaast in de andere schouwburgen de reguliere reeksen van andere projecten gespeeld zouden kunnen worden. Je zou die gebouwen – in Brussel, Antwerpen, Rotterdam, Amsterdam... – best optrekken waar ze makkelijk bereikbaar zijn of op een heel opvallende plek: in Antwerpen b.v. op de Linkeroever tegenover het Zuiderterras, waar het platteland begint; je moet er dan wel de rivier voor oversteken maar iedereen zou het zien staan; je kan gebruik maken van die rare horizonvervuiling die daar heerst. Het moet een multifunctioneel gebouw zijn, dus een schouwburg; grote paviljoens heel eenvoudig gebouwd en waar alleen het allernoodzakelijkste instaat; een locatie die 'nondescript' is en tegelijkertijd zo duidelijk als wat. Er zijn op dit moment genoeg moderne technieken van bouwen om zulke dingen eenvoudig, makkelijk en goedkoop neer te zetten; je zou zo'n gebouw ook snel en soms tijdelijk moeten kunnen uitbreiden met andere gebouwen die je daarnaast zet: een manier van bouwen als midden vorige eeuw, waar je voor een bepaald evenement een groot publiek verwachtte en je een nieuw ding neerzette dat je uiteindelijk weer afbrak. Vaak waren alleen de voorkanten van die gebouwen van steen; de achterkant werd om de twee seizoenen afgebroken en weer opgebouwd. Binnen de theaterbouw zou ik heel graag dat principe van het naar binnen gerichte willen bevechten en omdraaien: de dingen transparant maken, dat je a.h.w. door een zaal kan heen kijken. Nu zie je die vrees voor de buitenwereld, die angst voor wat er op de straat gebeurt.

Een week geleden was ik in Brussel, andere mensen van Discordia waren naar een voorstelling in de Beursschouwburg geweest; ik had met hen afgesproken in het Beurscafé

en mocht daar toen niet binnen: omdat ze bang zijn van mensen die van buiten komen. Ik werd ontzettend kwaad of beter: ik was onthutst dat ze aan de ene kant proberen hun theater laagdrempelig te maken door multiculturele producties maar dat ze anderzijds vreemdelingen of afstandelijke personen die binnen willen de ingang weigeren uit angst voor de rotzooi. Dan is het grootste deel van je opzet toch mislukt?

Dat kon ik ook niet geloven toen Gerardjan Rijnders de schouwburg op het Leidseplein verliet om zich met Toneelgroep Amsterdam terug te trekken op het terrein van de Westergasfabriek. Jarenlang had hij ons geconfronteerd met stukken die gingen over incest, overspel, spuitende junks, mensen die elkaar verkrachten achter bosjes enz., dus over het milieu waar hij middenin zat op dat Leidseplein, en dan is wat weerstand van een directeur van de Stadsschouwburg voldoende om naar de rand van de stad te verdwijnen, wég van de rotzooi, de scherven, de vluchtelingen, de onvoorspelbare ellende – in plaats van de openheid van zo'n stadsschouwburg te bevechten en tegen iedereen te zeggen: kom hierbinnen maar eens kijken.

Er is nu eindelijk een plan gemaakt, een nieuwe concept om achter de Stadsschouwburg in Amsterdam een middelgrote zaal te bouwen; er is ook geld voor. Ik zag dat plan en vond er niks aan. Ik heb het met Jan Versweyveld deze week nog een keer helemaal doorgenomen, maar ik heb nauwelijks zin erover te praten: dat is niet de zaal die ik me heb gedroomd. Het is een soort heel curieus, behoudend alternatief, nauwelijks een alternatief te noemen, gewoon voortborduren op de bestaande ellende. Dan verlang ik eigenlijk terug naar een midden-18de-eeuwse schouwburg; dan denk ik: bouw dan liever zoiets. Wat belet je in godsnaam om achter de Stadsschouwburg een mooi glazen paviljoen neer te zetten? Die Stadsschouwburg kan je niet wegdoen, het is een beschermd maar geen mooi gebouw; je went eraan; het mag wat mij betreft gerust blijven staan. Maar als je toch iets wil maken in het centrum van Amsterdam, een stad met een dergelijke pretentie: maak dan iets risicovols, iets waarvan je misschien nog niet weet of je het kan gebruiken, iets dat vooruitloopt op ontwikkelingen en niet 'een voorziening' waarbij je meteen denkt 'nu ben ik klaar'. Eigenlijk schaam ik me ervoor dat dat gebeurt; dan zeg je bij jezelf: de mensen denken dat het afgelopen is met het toneel en in feite hebben ze gelijk.

Binnen een grote stad heb je toch verantwoordelijkheden. Iets als de piramide van Pey op het Louvre-plein of het Atomium of de Eiffeltoren. Onvoorstelbare dingen op onvoorstelbare plaatsen. Tekenen des Tijds. De Universiteitsbibliotheek in Gent b.v., een mooier gebouw is niet denkbaar, maar niemand wil het; ze hebben het al zeventig keer willen afbreken.

Wanneer je echt een repertoire-schouwburg zou neerzetten in Amsterdam die continu draait, dan maakt het niet uit of nu de Theatercompagnie of Toneelgroep Amsterdam of 't Barre Land daarin staat, met grote of met kleine producties. Misschien is er in dat gebouw een toneel, maar misschien ook niet, misschien is er een tribune, maar misschien ook niet.

De meeste bouwers van een schouwburg hebben geen opdrachtgevers. Bij dit nieuwe gebouw in Amsterdam ook weer niet. Jan Versweyveld mag aan het einde een beetje aanpassen, maar daarvoor zaten er dus mensen die allang geen interesse meer hadden in het hele onderwerp en die dus gewoon iets hebben gemaakt wat je altijd en overal wel kunt maken, iets zonder allure. Waarom dan niet iets als het Atomium: dat zet je niet neer als je niet gek bent. Gelukkig was er iemand gek genoeg. Dat heeft iets te maken met het toegeven aan megalomane gedachtegangen, maar dat is toch waarop wij allemaal zitten wachten, nl. dat je ons verlost uit de gevangenis van alle dag. Want met theater is het het tegenovergestelde van wat de meeste mensen beweren, namelijk 'ik hoef in het theater geen ellende te zien, want ik zie in de buitenwereld al genoeg ellende'. Het is net andersom: je gaat naar theater om je te verzetten en om je te laten verzetten. In het theater moet je denken: daar had ik niet aan gedacht, maar dat zou ook wel eens kunnen; je wil er te maken krijgen met dingen waarvan je dacht dat ze allang verloren waren gegaan; daarom speel je toch Aeschylus en Goethe. De traditie dreigt volledig te verdwijnen. Zo'n schouwburg zou iets moeten zijn, je iets moeten brengen dat je thuis absoluut niet hebt. ●